

УКРАЇНА ТА ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ НА ПОРУБІЖЖІ СТОЛІТЬ

З 26 по 30 листопада 2014 р. у Харкові за підтримки посольства Великої Британії в Україні проходила сесія Української Миротворчої Школи. Співзасновниками Школи є українські та польські громадські організації: Центр Близькосхідних Досліджень (Українська громадська організація); Інформаційний центр «Майдан Моніторинг» (Міжнародна громадська організація з правлінням в Україні); Stowaryszenie 4 Czerwca (Польська громадська організація); Фонд «Європа ХХІ» (Українська громадська організація).

Пріоритетними регіонами для реалізації проекту виступали – Волинська, Херсонська, вільні території Донецької та Луганської областей, прикордонні території з Придністров'ям. Це регіони, де в тій чи іншій мірі є ризик відкритого насильницького конфлікту або вже відбуваються такі конфлікти. Наприклад, Херсонщина, потрапила в зону уваги у зв'язку з кордоном, що виник, з наявністю російських військ на кордоні, діяльністю розвідувально-диверсійних груп та через втрату транзитного характеру. Одещина, тому що це питання Придністров'я, Південної Бессарабії та складної етнічної території, що має теж серйозні проблеми в питаннях ідентичності. Це власне конфлікт, що існує в середині.

Стратегією школи є вивчення, попередження, мінімізація та врегулювання конфліктів. Школа працює з різними типами конфліктів: конфлікти ідентичностей; міжрелігійні або міжетнічні конфлікти; конфлікти історичної пам'яті; конфлікти бачення спільного майбутнього.

Виходячи з цього зусиллями тренерів України і Польщі розглядалися наступні проблеми: розпізнання конфлікту на ранніх етапах його виникнення; механізми розуміння та вирішення складних суспільних конфліктів та конфліктів у громадах; механізми налагодження переговорного процесу між сторонами конфлікту; пошук спільних рішень для проблем, котрі розділяють;

формування спільного майбутнього для громад із роз'єднаним конфліктним минулим.

У рамках школи окрім інтерактивних лекцій та семінарів проходили також театральні та музичні заходи, групові тренінги та мозкові штурми.

З точки зору історичної ретроспективи особливо актуальним було вивчення досвіду круглого столу 1989 року в Польщі, котрий покінчив з комунізмом шляхом суспільного консенсусу. Цей захід провадився безпосереднім учасником круглого столу 1989 року, членом команди всесвітньо відомого польського реформатора Лешека Бальцеровича, керівником Митного управління ЗбігневомБуяком— польським профспілковим діячем і політиком, одним із лідерів руху «Солідарність» та співзасновником «GazetaWyborcza», кавалером Ордену Відродження Польщі.

Буяк як безпосередній учасник подій проаналізував стан країни після 45 років комуністичного правління. Економіка Польщі була непристосована для інтеграції в світовий ринок. Шалений темп інфляції постійно зростає. Більшість державних монополій і компаній багато в чому були застарілими з точки зору використаних технологій. Заробітна плата була низькою, а економіка дефіциту призвела до відсутності продуктів харчування в магазинах.

Для подолання існуючих проблем у вересні 1989 року було створено експертну комісію під головуванням провідного польського економіста Лешека Бальцеровича. «План Бальцеровича» передбачав швидкий перехід від планової державної економіки, що залишилася в якості спадку від Польської Народної Республіки до ринкових відносин і верховенства приватної власності. План часто іменувався «шоковою терапією».

Також передбачалося жорстке обмеження інфляції, приведення у рівновагу протягом року державного бюджету, товарного та грошового ринків, перехід усіх сфер економіки на ринкову основу. З цією метою різко скорочувалися витрати держапарату, зменшувалися усілякі дотації для населення,

Annales

.підвищувалися роздрібні ціни, обмежувалися грошові доходи, а для підприємств вводився частковий внутрішній обіг золотого й встановлювався його єдиний курс.

Не дивлячись на успіх реформи її соціальні наслідки уже в перший рік викликали невдоволення та суперечливі оцінки. У грудні 1991 року уряд було сформовано вже без участі Лешека Бальцеровича. Повернення його відбулося лише через шість років – у грудні 1997 року, коли він зайняв пост заступника прем'єр-міністра й міністра фінансів в уряді ЄжіБузека. Як член команди Бальцеровича протягом 1999 – 2001 років на посаді керівника Митного управління працював ЗбігнєвБуяк – людина, від якої залежало як надходження усієї товарної маси до країни, так і її вивіз. Впорядкування справ на митниці, подолання корупційних схем вирішувало значну частину проблем при реформуванні країни. Буяк мав досвід боротьби у лавах «Солідарності», ним формулювалися вимоги руху у соціально-економічній сфері й у проблемах політичної реформи та місцевого самоврядування. Він займався питаннями трудового законодавства, соціальної політики. На посту керівника одного із найвагоміших відомств – Митного управління – перед Збігнєвом стояли два основних завдання – адаптувати митну службу до вимог і стандартів Європейського союзу, а також довести усім скептикам, що солдати революції здатні не лише на боротьбу, але й на можливість здійснювати реформи. Це завдання як складова реформаційних змін було з успіхом виконано.

У 2005 році Бальцерович із рук Президента Польщі Олександра Квасневського отримав вищу нагороду країни – Орден Білого орла. Було також відмічено, що без Бальцеровича шлях до Європи був би більш тривалим, якщо взагалі можливим. Це засвідчувало найвищу оцінку його заслуг перед країною. У 2007 році аналітичний центр European Enterprise Institute (Брюссель) присвоїв Бальцеровичу титул «самого значного реформатора у країнах Євросоюзу».

Таким чином, у 1989 році в країні була наявною справжня економічна катастрофа. У цих непростих умовах Польща заявила про проведення радикальних реформ саме у власних інтересах і попросила підтримки цих

реформ, а не просто субсидій для бідних. Реформи провадилися не за вимогою МВФ, а тому що країна потребувала їх. Саме після такої постановки питання з'явилася підтримка, перш за все, приватного іноземного капіталу.

І хоча реформи на початковому етапі викликали велике невдоволення в суспільстві, але досягли своєї мети й стали основою для подальшого реформування й економічного розвитку Польщі. Досвід останньої засвідчує, що ніяка фінансова допомога не замінить самі реформи.

Польська практика доводить, що таємниця економічного зростання полягає у тому, щоб вийти із ситуації, коли витрати постійно перебільшують надходження. Великий дефіцит бюджету є доволі загрозливим. Уникнути цього можна лише скорочуючи витрати, при чому не збільшуючи податки з огляду на їх і так значні показники. Реформи, що їх пройшли у Польщі двадцять років тому – це скорочення субсидій і підвищення пенсійного віку. Субсидії повинні отримувати лише найбільш бідні. Неефективно й аморально державі субсидувати тарифи для усіх, що призводить до того, що чим багатша людина – тим більше вона отримує субсидій.

У складній ситуації затягування реформ тільки погіршує ситуацію. У цих умовах перед політиками постане проблема втрати популярності. Конфлікт на сході України не повинен бути причиною відтермінування реформ, тим більше, що він займає лише частину країни. Навпаки, це аргумент для найшвидшого проведення реформ і укріплення країни. Позицію України укріплює можливість використання польського досвіду реформування. Тепер для України найголовніше – мобілізація і зміни.

Польщі тому вдалося провести реформи та стати стабільною демократією, тому що її політичні лідери були націлені на рух у певному напрямку. Тобто уся сила й спроможність – у лідерстві й громадянському суспільстві. Перевага активних громадян, які можуть бути мобілізовані задля своїх інтересів практично забезпечує процес реформування. Метою є налагодження суспільного

Annales

діалогу, подолання новітніх викликів, втілення суспільно-політичних перетворень.

На 1989 рік рівень життя в обох країнах був схожим, а на разі між країнами величезна різниця. Тому більшу ціну платить той, хто реформи не проводить. Країна потребує змін, навіть не дивлячись на болісність цього процесу.

Чим більше Україна зробить сама, тим кращі передумови для підтримки Заходом. На разі підтримка зі сторони Заходу залежить від реформування країни. Всі, хто має українську ідентичність, повинні спиратись на спільні цінності, бути готовими до прийняття нових реалій та нового соціального порядку. Успішний досвід реформування польського суспільства дає сподівання і впевненість на можливість подолання суспільного конфлікту в Україні.

Викладачі та студенти кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету, які приймали участь у роботі школи, набули теоретичний досвід вирішення конфліктних ситуацій, вивчення механізмів структурного та своєчасного реформування регіону, застосування методики SWOT-аналізу для визначення як позитивних, так і негативних якостей історичного процесу з метою визначення потенціальних можливостей та окреслення ризиків при стратегічному плануванні.

Цибуленко Лариса